

שמעתא עמיקתא

גליון תל"ג | פרשת בהעלותך | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר להיכנס בשבת למקום שבודקים חום למבקרים ע"י מכשיר חשמלי

א. צדדים לאסור. ב. לפני עור כשעושה איסור באונס. ג. להכניס עצמו במצב של היתר מחמת פקו"נ. ד. במקום איסור דרבנן או אמירה לכנרי. ה. חילוק בין ערב שבת לשבת עצמה. ו. המעשה אינו מחייב חילול שבת. ז. הבדיקה מתבצעת על ידי עכו"ם. ח. הבדיקה מתבצעת על ידי מצלמה תרמית. ט. מנת למנוע התפשטות נגיף הקורונה באר"י חלה חובה למדוד חום הגוף (באמצעי שאינו פולשני) לפני כניסה למקומות ציבוריים כמו בתי חולים. י. יש מקומות שבודקים ע"י שומר המודד באמצעות מד חום חשמלי אינפרה-אדום. ויש מקומות שמתקנות מצלמות תרמיות שמלבד לצלם מודדות חום הגוף באופן אוטומטי באמצעות חיישן. בשני אמצעים אלו המדידה נעשית ללא מגע עם אנשים דבר המונע חשש הדבקות. ונשאלנו אם מותר להכנס במקומות אלו בשבת.

א. צדדים לאסור
 והנה העירוני שחכם אחד שליט"א כתב לאסור בזה אם לא במקום שהביקור הוא משום פקו"נ. א' כשהמדידה מתבצעת ע"י ישראל אסור, כי שימוש במכשיר חשמלי אסור בשבת וע"כ נמצא המבקר מכשיל את השומר, והדין כן בין אם הנבדק יודע שאין לו חום ובין אם הוא מסופק בדבר, ואין לומר שמחמת שהשומר צריך למדוד ע"מ למנוע סכנה (שלא יכנס חולה קורונה למקום) הרי הוא עסוק במצוה ואין כאן מכשול, דהגע עצמך האם יהיה מותר לאדם שביטו חשוד בשבת לצעוק שיש בביתו חולה הצריך לאור החשמל כדי ששכנו יבוא וידליק את האור, ונמצא שהשכן זכה במצוה כיון שחשב שעסוק בהצלת נפשות. אע"כ הוא בכלל מכשיל את חברו בעשיית איסור באונס, ויעוי' באג"מ (יו"ד ח"א סי' א) שאף כשהנכשל אנוס יש משום לפנינו. וכמ"כ יש לדמות זאת למה פסק הר"ז"ה המובא להלן שאם נשפכו בשבת המים חמים לצורך התינוק לא אותו שאם ימול אותו יצטרך לחלל שבת כדי לחמם מים עבור התינוק מחמת סכ"נ, ומבואר שאסור להכניס עצמו במצב של פקו"נ, וה"ה הכא י"ל שנמצא מביא את השומר להיתר של פקו"נ כי אם ימנע מלהיכנס לא יצטרך לבדוקו. ואף ע"י עכו"ם יש לאסור כי מעשה הנכרי מתייחס להנהלת בית החולים (שהם יהודים) שציוותה עליו לבדוק את כל הנכנסים, ונמצא שמי שנכנס שלא לצורך או שלא באופן המותר, מכשיל את הנהלת בית החולים. ב' כשהמדידה מתבצעת הבדיקה ע"י מצלמה תרמית יש לאסור כי כשעוברים מולה נוצרים שינויים דיגיטליים, וכל מלאכה שנוצרת בעקבות כך נחשבת עשייה של האדם המהלך או עומד כנגדה, ולא דמי למצלמות הבטחה שהתירו הפוסקים כי שם אינו מכוון לכתוב על המסך, עכ"ת. ד. אולם נלע"ד שדבריו לא מוכרחים וכמו שנבאר בס"ד.

ב. לפני עור כשעושה איסור באונס
 ראשית מה שיצא לאסור כי נמצא מכשיל את ישראל באיסור באונס ויש בזה משום לפנינו כמבואר באג"מ, איברא שכדעת האג"מ כבר כת' הפמ"ג (סי' שמג מ"ז ס"ק א), מ"מ אין זה מילתא דפשיטא כי מאידך מצינו להמהר"י ע"י אש בבית יהודה (יו"ד סי' יו"ד"ה ומערת) והחלקת יואב (סי' א"ד"ה ואין להקשות) שחולקים ע"ז, והארכנו בס"ד בזה בשמעתא עמיקתא גליון ס"ז.
 ובר מן דין נראה שני"ד אינו נוגע לזה, כי באמת אין כאן מעשה עבירה כלל כי חיוב רמיה על השומר לבדוק כל אר"י לצורך מניעת סכנה, אפי' כשהאמת הנכנס שיהי' ואף מגלה שאין לו חום, כי על השומר שלא להאמינו כדי להבטיח שלא יכנס שום חולה, וע"כ עוסק במצוה הוא שמיא גליא שבאמת אין אדם זה חולה. וגדולה מזו מצינו בשו"ע (סי' שכח ס"ג טו) דאם אמדורו הרופאים שצריך גרוגרת א' ורצו עשרה והביאו לו כל א' גרוגרת, כולם פטורים ויש להם שכר טוב מאת ה' אפי' הבריא בראשונה. ומה"ט פסק הגר"ש"א זצ"ל (נש"מ"א רס"י שלה) שחולה שיב"ס שצ"ל עוברו לאנשי הצלה, ובינתיים החולה יצא מסכנה, אסור לצלצל אליהם כדי למנוע חילול שבת לשוא, מכיון שעושים בהיתר. [ומ"מ ר"י שאם אין משום עשיית מלאכה יש להודיע למצילים, ואע"פ שאין כאן מעשה עבירה מ"מ רצון התורה שאדם ישבות ממלאכה בשבת, וקע"ן זה מצינו בקוב"ש (קוד"ס סי' ב)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון ה' שכל זה כשקריאת אנשי הצלה היתה מחמת מצב של פקו"נ אלא שחלף, אבל אל הקריאה היתה בשעת, ו"א שבה"ח כיון שכלפי שמיא גליא שאין זה אלא טעות נחשב שהאנשי הצלה עושים מעשה איסור באונס. ומ"מ הכא אין הדבר בכלל זה כי על השומר לבדוק את כל המבקרים מחמת חשש פקו"נ הקיים בעולם.

אלא שבמקום שיכול לעשות הבדיקה באופן שאין צורך במלאכה צריך לעשות כן, שהרי אף במצב של פקו"נ במקום שניתן לעשות בהיתר ללא שיהיו לכרו"ע צריך לעשות כן, כמבואר בשו"ע (סי' שכח ס"ג טו) ובה"ל (סי' רע"ח ד"ה מורה), והארכנו בגליון רל"ז. ואם השומר אינו שתו"מ ומשתמש באמצעי אלקטרוני, אע"פ שבידו להשתמש באחד שאין בו צורך בעשיית איסור, כיון שעושה ע"ד עצמו אין כאן משום לפנינו כמבואר במנח"ש (ק"י סי' ז ע"ג ד אות ג), וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון כ"ז.

ג. להכניס עצמו במצב של היתר מחמת פקו"נ נפש
 ואם משום שגורם להכניס את השומר במצב של היתר עשיית מלאכה מחמת פקו"נ, כי אילו לא היה בא לבקר לבית חולים לא היה צריך למדוד לו חום, נראה שאין הדבר פשוט לאסור וכמו שנבאר בעז"ה.
 כת' הר"ז"ה (שבת נג ברי"ק) שמכשירי מילה אינם דוחים את השבת, ועל כן אסור למול כשאין לו מים חמים לרוחץ את התינוק לאחר המילה ואע"פ שמילה דוחה שבת ורחיצת התינוק אחר המילה יש בה משום פקו"נ שגם דוחה את השבת מ"מ אסור למולו כי ככה"ן אין השבת נדחית, וראיה לדבר מההוא ינוקא דאיתא חמימיה כדאיתא בעירו"בין (נ"ט), ע"כ. וכן דעת הרשב"א (ש"ט"מ ביצה ח ד"ה אלא). אולם הרמב"ן (שבת קלד: ד"ה אבל) התיר למולו כי אין לדחות המילה מפני דחיית שבת שתבא לאחר מכן. וע"י בטור (יו"ד סי' רסו) שכת' שאם מלו הקטן בשבת ואח"כ נתפזרו הסממנים או נשפכו החמין עושין הכל בשבת. ודייקו הב"י (ש"ס והב"ח אות ח) שדוקא אם נתפזרו אחר המילה הדין כן אבל אם נתפזרו לפני המילה אסור וכסברת הר"ז"ה (ושכן דעת הרמב"ם והרי"ף). וכלשון הטור כת' השו"ע (ס"ג א), ועי"ש בשו"ע (סי' ק) ובביאור הגר"א (אות ז). והמ"ב (סי' שלא ס"ק כד) מחמיר בזה וביאר דמוטב תדחה המילה ולא יביא עצמו לידי חילול שבת כיון שהיה אפשר להכין מאתמול.
 נמצא לכאורה לדעת הר"ז"ה יש לאסור להכנס במצב של פקו"נ ואף לדעת הרמב"ן שמתיר י"ל דדוקא דומיא דהתם שצמחה (הדוחה את השבת) רמיה עליה, משא"כ בני"ד שביקור חולים אינו דוחה שבת.

ד. במקום איסור דרבנן או אמירה לכנרי
 ואף אם נימא שמדידת חום ככה"ג אינה אסורה אלא מדרבנן מ"מ אכתי לכאורה יש לאסור. דיעו"ן בשו"ע (יו"ד סי' רסו ס"ג א) שהביא שאם לא שחק כמון מערב שבת עבור התינוק, לועס בשבת בשינוי. וע"י בהגהות רע"א (יו"ד סי' רסו על הש"ס סי' ק) שהטעם שמתירין (אף לדעת המחמירים לעיל) אם לא שחק כמון מע"ש כת' הר"ן דמייירי שנודע לו אחר המילה, אבל הרשב"א (ש"ס) כתב דשבות דלית ביה מעשה מלאכה גמורה לא דחינן המילה מחמת שבות דלאחר המילה, ע"כ. מבואר שנחלקו הפוסקים אם במקום איסור שבות בשו"א"ת דרבנן התינוק להכניס עצמו להיתר של פקו"נ. ולכו"ע שבות דאית ביה מעשה מלאכה גמורה אסור. ואף להכנס במצב של פקו"נ שיצטרך מלאכה ע"י עכו"ם אסור כמבואר בעירו"בין (נ"ט) דאמרו ההוא ינוקא (המלים אותו בשבת) דאיתתפוך חמימיה (לפני המילה), אמר להו רבא נישיליה לאימיה אי צריכא נחיים ליה נכרי אגב אימיה. ופר"ש"י שיש לחמם מים תוך הכלי שמחממים מים עבור אמו ע"י גוי, ע"כ. ומבואר שאסור למול ע"ד אף שיעשה ע"י עכו"ם (וזו הראייה של הר"ז"ה לאסור למולו כנ"י). ולהרמב"ן צ"ל שאין זו אלא דין לכתחלה, אבל אם אין עכו"ם מלים אותו ולאחר מכן יחמם מים). אלא שיש לומר שצ"ל שיצטרך לעשות מלאכה דאוי ע"י עכו"ם דככה"ג לא התיירו אמירה לכנרי, אבל במקום שיצטרך לעשות מלאכה דרבנן ע"י עכו"ם י"ל שמתיר כי שרי אמירה לכנרי ככה"ג כמבואר בשו"ע (ש"ס ס"ג ה). ואם נאמר שמדידת חום ע"י מכשיר אלקטרוני הוא איסור דרבנן י"ל דשרי להכניס עצמו בהיתר זה.

המשך בעמ' הבא

פניני הלכה

נאנס ולא הבדיל במוצאי יו"ט עד מתי יכול להבדיל

א. איתא בפסחים (ק"ה) אמרי בני רב חייה מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך בכל השבת כולו, ועד כמה, אי"ר זירא עד רביעי בשבת. כי הא דיתבי רבי זירא קמיה דרב אסי ואמרי לה רב אסי קמיה דר' יוחנן ויתבי וקאמר לענין גיטין חדא בשבתא תרי ותלת בתר שבתא, ארבע וחמשה ומעיל יומא קמי שבתא. אי"ר יעקב בר אידי אבל לא על האור.
 עוד איתא שם (ק"ה) אמר רבא הלכתא טעם מקדש וטעם מבדיל, ומי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו עד מוצ"ש, מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל השבת כולו (ופר"ש"י כל השבת - כדלעיל עד יום רביעי). אמרימ פתח לה להא שמעתא דרבא בהאי לישנא קמיה דרב אסי והילכתא טעם מקדש טעם מבדיל, מי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו, מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל היום כולו.

ב. וכת' התוס' (ד"ה אמירה) דבסוף מילתא גרסי' כל היום כולו, דאי לאו הכי היינו לישנא קמא, והלכא כלישנא קמא דמבדיל עד ד' בשבת כרב חייה לעיל. וכן פסק הרא"ש (סי' י"ג) דהלכתא דמי שלא הבדיל במוצ"ש הולך ומבדיל כל השבת כולה והיינו עד ד' בשבת. אולם הרמ"א (סי' י"ג) - ומוסקא אמר רבא הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל ומי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו, ומי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל היום כולו, אבל לא על האור. ומהא שמעין דאי לא אבדיל אכסא בלילא אע"ג דטעם מצוי לאבדולי למחר, כדאמרינן טעם מקדש טעם מבדיל. וכתב הטור (סי' רצ"ט) שכח ולא הבדיל במוצ"ש כתבו הגאונים שאינו יכול להבדיל אלא כל יום ראשון ולא יותר, וכ"כ הרמ"א גיאת (ח"א ע"מ י"ח). והתוספות כתבו דלמבדיל עד סוף יום השלישי וכ"כ רב עמרם (סמ"דו ח"ב סי' מ"א). ודוקא בפ"ה"ג והמבדיל בין קודש לחול, אבל על הבשמים והאש אינו מברך אלא במוצ"ש. כתב בה"ג (הל' קידוש י"ג ע"ג) הני מילי דמבדיל ביום ראשון דלא טעים מידי אבל טעים מידי לא, ואע"ג דקיימ"ל טעם מבדיל, ה"מ היכא אבדיל לאורחא אבל אי מבדיל למחר אי טעים מידי אינו מבדיל. ולדינא כת' המהר"ם (ש"ס ס"ו) - שכח ולא הבדיל במוצ"ש מבדיל עד סוף יום שלישי, וי"א שאינו מבדיל אלא כל יום ראשון ויום יומא. ודוקא בורא פרי הגפן והמבדיל בין קודש לחול, אבל על הנר ובשמים אינו מברך אלא במוצאי שבת. ויש מי שאומר דהא דקיימ"ל טעם מבדיל הני מילי היכא אבדיל ליל מוצ"ש אבל אם לא הבדיל בלילה כיון שטעם אינו מבדיל.

וכת' הרמ"א דהעיקר כסברא א'. וביאר בא"ר (סי' ק"ט) דקאי על שני ה"א. והובאו דבריו במשנ"ב (סי' ק"ט). ולפ"י לרמ"א מצוי בכל גווני הבדיל עד סוף יום ג'. אולם אם כפי ספרד אע"ג דנהגו בכל דוכתי כדעת המחבר, היכא דאיכא ספק ברכות נהגו לחשוש אפי' נגד דעת המחבר, וא"כ למנהגם אינו יכול להבדיל אלא ביום ראשון היכא דלא טעם מידי. וכן כתב לדינא בב"ח (לגרי"ם סופר צ"ל - סיק רצ"ט ס"ק כ"ח).

[ומלשון הפ"א ח"י (שיי ויצא אות כ"ג) נראה דבכל גווני לא מצוי להבדיל בשם ומלכות אלא בליל מוצ"ש שבת. וצ"ע דהא ביום ראשון מצוי להבדיל לכרו"ע כל היכא דלא טעם מידי].
ב. וילע"ע במוצאי יו"ט אם שכח ולא הבדיל עד מתי יכול להבדיל, דהא דג' ימים ראשונים נגריים אחר השבת שעברה ל"ש ביו"ט, אולם הא דמצוי להבדיל כל יום א' אפשר דה"ה ביו"ט דיכול להבדיל בכל היום שאחר יו"ט.
 ומצינו בזרע אמת (ח"ג סי' י"א) דנשאל בזה, והשיב דליו"ט אין תשלומין כלל אחר שעבר הלילה, ואינו ענין להבדלה של שבת, דלא מבעיא לרוב הפוסקים דס"ל דיכול להבדיל עד יום ד' משום דג' ימים ראשונים בתר שבת אזלי דל"ש זה ביו"ט, אלא אף להר"ן דאינו מבדיל אלא ביום א' בלבד, עכ"ז אין ללמוד משבת ליו"ט, כיון דלא מצוי דחקו כן אלא בשבת דחמירא קדושתה כו' ואין לנו לדמות מילתא למילתא כו' וספר דלא קיימ"ל כוותיה דהר"ף.

